

Andrea TOKAI:

„Teatrul nu trebuie inventat, teatrul există!”

Andrea Tokai este actrița Teatrului Maghiar de Stat „Csiky Gergely” din Timișoara și a Teatrului Național Timișoara. A fost nominalizată de două ori la Premiile UNITER pentru rolurile din *Don Juan și Faust* (2005, în regia lui Alexander Hausvater) și *Krum* (2007, în regia lui Radu Afrim). În 2008, obține, împreună cu Ramona Dumitrean, Premiul pentru cea mai bună interpretare feminină la Festivalul Dramaturgiei Românești, Timișoara, pentru rolul Irina Cornici din *Sposedanie la Tanacu*, regia Andrei Șerban, premiu dublat în 2009 la Festivalul de Piese Plăcute și Neplăcute de la Lodz, Polonia 2009. Cele mai recente roluri ale actriței sunt în spectacolele *Piața Roosevelt* în regia lui Radu Afrim și *Prometeu* în regia lui Katona Gábor.

Daniela Magiaru: *Care sunt etapele importante din cariera ta?*

Andrea Tokai: Am terminat facultatea în 2001. În anul patru am înțeles că nu știu nimic, dar am avut foarte mare noroc: m-am angajat la Teatrul Maghiar din Timișoara și am început să lucrez cu domnul Victor Ioan Frunză. A fost o etapă de formare foarte importantă. De la dânsul am învățat tot. A fost primul meu profesor, cel care m-a ajutat să înțeleg ce poate să fie teatrul, care e vraja teatrului. Așa îți dai seama că totul depinde de tine, de ceea ce vrei tu. Dar tot ce e bun se termină.

D.M.: *Cât ai lucrat cu Victor Ioan Frunză?*

A.T.: Trei ani. Era un fel de masterat.

Apoi am lucrat cu Radu Afrim. Visul meu din facultate era să joc în română. Din momentul în care joci în altă limbă, începi să-ți descoperi limba maternă, începi să vezi cum e ea de fapt, ce poți să faci cu ea. Abia după vreo lună de la încheierea repetițiilor la *Krum*, am început să descopăr limba română. E foarte interesant să-ți dai seama de gustul limbii, de felul cum sună, de muzicalitatea ei. Atunci înțelegi textul și înțelegi și de ce nu se poate modifica...

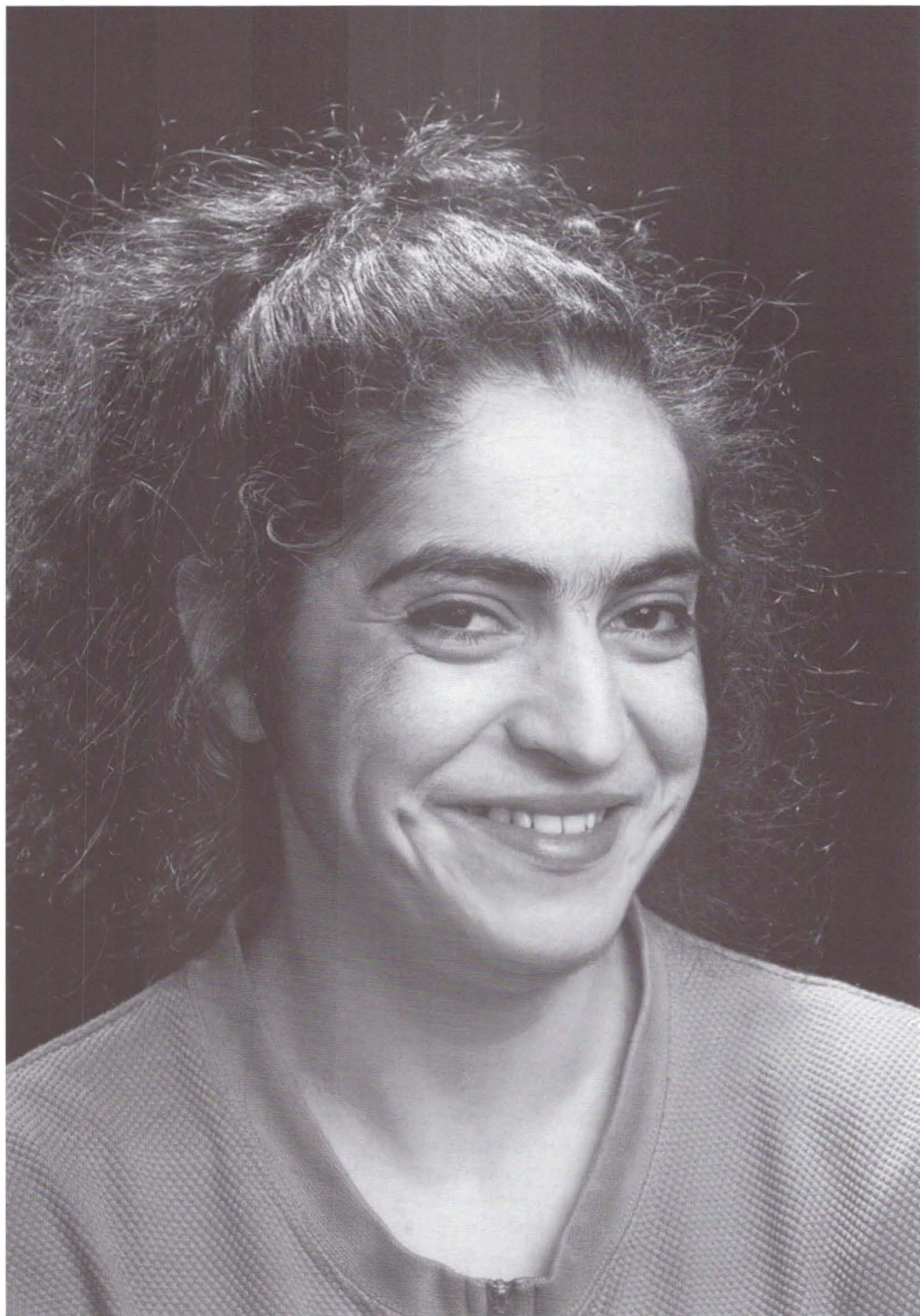
O a treia etapă a fost întâlnirea cu domnul Andrei Șerban, pentru că el propunea un alt tip de teatru. De data asta nu eram în Timișoara, nu eram între colegi, dar ne știam de la facultate.

D.M.: *Cum ai ajuns să lucrezi cu Andrei Șerban? Cum a fost selecția?*

A.T.: Nu știu cum s-a făcut selecția. Pur și simplu am primit un telefon de la Ștefania Ferchedău de la „Ecumest”, care m-a întrebat dacă sunt liberă în perioada cutare, pentru a lucra cu domnul Andrei Șerban. Și mi-am zis că merită să încerc. Era total diferit, pentru că dânsul are sistemul lui special, are și o altă experiență de teatru.

D.M.: *Ai simțit că era alt teatru?*

A.T.: Nu că e alt teatru. Simțeam că acești oameni care m-au format făceau aceleași lucruri. Și asta era minunat. Era ceva comun în metoda lor, în viziunea lor asupra teatrului. Pentru ei era important omul, erai important tu, ca actor. Te ajută să vezi ce poți să faci tu, cum să te descoperi. Nu poți să spui niciodată ca actor: „gata, știu totul și pot să joc orice”. Eu am realizat, din nou, că nu știu nimic după ce am lucrat cu acești oameni. Cu Radu Afrim, de exemplu, am lucrat stațiunea trecută la *Piața Roosevelt* și am ajuns într-o fază în timpul repetițiilor în care simțeam că nu mai știu nimic. Trecând prin experiențe diferite, înveți să vezi și să încerci altfel, dar e foarte greu să-ți pui în practică dorința și gândul dacă nu ai

tehnică. Cred că asta e problema noastră, a majorității actorilor din România – nu avem tehnică. Unii poate au avut posibilitatea să lucreze cu niște profesori foarte buni în facultate și și-au format o tehnică, o metodă. Domnul Frunză mi-a arătat ce pot face eu, nu tehnica, tehnica se învață la facultate, nu după. Nu ai cum după. Ce am înțeles de la acești oameni e faptul că e bine să fii foarte bun în toate, dar că mai am multe de învățat.

D.M.: *În proiectul cu Andrei Șerban, ați fost mulți tineri, mai țineți legătura?*

A.T.: Ținem legătura, vrem să punem la cale niște proiecte. S-a format între noi o legătură, nu de dragoste, în niciun caz de dragoste! Dar s-a format o echipă. La proiectul pe care l-am început acum doi ani, am stat zece zile împreună. După aproape jumătate de an, am fost iarăși adunați la București, la Teatrul Odeon. Era fantastic, pentru că, deși simțeam că a trecut timpul, puteai să continui relația de unde ai lăsat-o. A fost nevoie doar de zece zile ca oamenii să se formeze într-un fel, să existe un fel de competiție, dar... sănătoasă, creativă.

D.M.: *Cum a fost ultima experiență, cea de la Horezu?*

A.T.: În această serie eu am fost doar 4–5 zile. A trebuit să mă adaptez foarte repede. Odată ce ești acolo, înțelegi că nu poți să pierzi timpul. Că tot ce faci, faci pentru tine, nu pentru regizor. Încerci să îți dai seama într-un interval de, să zicem, două ore cum să citești un text, ce trebuie să vezi și ce idei ai. Numai așa poți forma o echipă, când fiecare vrea același lucru. Nu pierzi niciodată nimic. Totul e numai câștig, asta am învățat de la domnul Șerban. Și realizezi, la un moment dat, că depinde de perspectiva ta. Eu cred că aici e baza profesionalismului. La domnul Frunză am învățat cum să te dezvolti, cum să te vezi, cum să te descoperi pe tine prin alții. E o filosofie care funcționează. E important să crezi în povești, în sensul bun al cuvântului. Să descoperi o limită în toate, să descoperi până unde poți ajunge.

D.M.: *Care e următoare limită pe care ai vrea să o spulberi acum?*

A.T.: Nu știu. Pentru mine, fiecare proiect e o provocare. În fiecare încercare există o limită și în plan personal, dar și profesional. Fiecare proiect înseamnă o altă viață, o altă descoperire. E ca în cazul unui scriitor. Citești prima carte, îți place și apoi mai citești o carte. Dar e altceva: un alt text, o altă lume.

D.M.: *Există ceva ce cauți în mod constant în teatru? Un „ceva“ definibil?*

A.T.: Omul.

D.M.: *Ca să te descoperi pe tine faci teatru?*

A.T.: Și de asta. Omul e creația lui Dumnezeu, dar are și ceva fantastic! Este și diabolic și angelic. E minunat. Eu asta caut.

D.M.: *Și cu fiecare proiect mai descoperi câte o părticică?*

A.T.: Cum să nu? Sigur, nu totdeauna e plăcut ceea ce descoperi. Deocamdată asta e metoda mea: caut mereu ceva comun între rol și ceea ce sunt eu. Trebuie să am un punct comun de la care să pornesc. Dacă nu, inventez. Trebuie să-mi iubesc rolul, pentru că altfel nu funcționează.

D.M.: *E unul care ți-e mai drag, mai apropiat de structura ta, de sufletul tău?*

A.T.: Sunt mai multe; rolul din *Lecția* se află la loc special, era și primul meu rol. Apoi, Groparul din *Hamlet*. Un rol foarte greu, chiar dacă e micuț, cu puține intrări: vine, sapă o groapă, mai cântă un cântec. Mai e și Mefisto pe care l-am jucat în *Don Juan și Faust*. Acolo a fost o experiență...! Venea lumea la mine și îmi spunea: „tu o să-l joci pe diavol“. Cum să joci răul, fiind creștin...? E foarte interesant că rolul a început să se nască în ultimele zile. Până atunci a fost un haos în capul meu... nu mai înțelegeam cine sunt eu, darămite ce e cu rolul. Dar apoi

În spectacolul *Krum* de Hanoch Levin

a început să fie minunat... era fantastic. Țin, de asemenea, mult la Dupa din *Krum*, la Irina din *Sposedanie la Tanacu*. Acolo am încercat să văd rolul puțin mai filmic. M-a ajutat și doamna Tatiana Niculescu. Foarte ciudat s-a născut acest rol! Am citit cartea și, încă de la început, funcționa ca un magnet, chiar dacă nu înțelegeam totul. Rolul cu care trebuie să închei e Concha din *Piața Roosevelt*; e mai înfricoșător. E vorba despre o femeie mai în vârstă decât sunt eu și e vorba de moarte, pentru că personajul e bolnav de cancer. Trebuie să mor, și eu nu știu cum să fac asta. Mi-era și frică de rolul acesta...

D.M.: *Din superstiție sau pentru că nu știai cum să-l abordezi?*

A.T.: Nu știam cum să iau acest rol. Există text, personajul vorbește, dar despre ce? Textul e foarte poetic. Vedeam cumva luminița, dar nu știam cum să ajung acolo. De fiecare dată când reluăm îmi este foarte greu.

D.M.: *Ai avut roluri foarte puternice...*

A.T.: Fiecare rol e puternic. Nu pot să zic că rolul pe care l-am jucat, de exemplu, în *Prometeu*, e floare la ureche.

D.M.: *Nu în sensul că nu necesită implicare, e vorba de apariție. Sunt roluri care te zguduie ca spectator.*

A.T.: Da, sunt roluri care te lucrează. Și nu e vorba de text, textul se poate învăța, îl poate citi oricine. Dar fiecare om are o energie, o culoare care e numai a lui, pe care trebuie să o descopere. Regizorul vine, de obicei, și spune: „vreau să fac povestea asta. M-am gândit la tine, tu să faci personajul”. El are visul lui, dar nu îl gândește în amănunt. Tu trebuie să vii cu propunerea, cu variante. Ca actor, tu trebuie să faci ca rolul să fie o „viață” întreagă.

În spectacolul *Mama Lolita* de Radu Macrinici

D.M.: *Există și regizori-dictatori care-ți impun un anumit stil?*

A.T.: Nu cred. Eu nu am lucrat cu astfel de regizori. Eu cred că teatrul nu trebuie inventat, teatrul există; la fel cum nici viața nu trebuie inventată, pentru că, la rândul ei, ea există. Noi inventăm ca să scăpăm de probleme. Nu trebuie; totul este în text. Regizorul te întreabă: „Ce se întâmplă în viață? Ce se întâmplă cu tine dacă ajungi în situația cutare? Ce faci?” Nu trebuie să născocoști cum reacționează omul; te gândești ce ai face tu. Și atunci ai libertate. Până acum, regizorii cu care am lucrat mi-au dat libertate. M-au și învățat foarte mult să descopăr, să văd, să nu trebuiască să inventez, să citesc pur și simplu textul. Eu cred că asta e libertatea. Nici nu știi cum să abordezi libertatea: îți dai seama de multitudinea de variante. De asta iubesc eu teatrul, pentru că fiecare spectacol e altceva. Nu poți să fii în fiecare zi în aceeași stare, viața ne schimbă în fiecare zi. Dar nu pot să zic: „Astăzi sunt obosită, nu pot să mor pe scenă”. Voi muri altfel. Dar nu trebuie să ratez momentul. E irepetabil. În teatru trebuie să existe viață. Dacă nu este viață, nu mă interesează. Dacă teatrul își pierde vitalitatea, atunci nu își mai are rostul, oamenii nu mai vin.

D.M.: *Dar teatrul e încă viu, nu?*

A.T.: Sigur.

D.M.: *Sau ar trebui să fie...*

A.T.: Trebuie să fie, dar asta depinde de noi.

D.M.: *Nu te-ar tenta o carieră în străinătate?*

A.T.: Ar fi interesant să joc în altă parte. Nu știu cum m-aș descurca, de exemplu, în Polonia. Ei sunt foarte deschiși. Într-un fel, m-a marcat experiența poloneză. E o țară săracă. Dar au o libertate... testează, au felurite teatre, inclusiv

teatru experimental. Dar nu m-ar tenta să fac teatru de tipul acesta decât în timpul liber. Nu simt nevoia să mor pe altarul teatrului (*zâmbește*). M-ar interesa să văd, dar nu aș putea să fac numai asta.

D.M.: *Ar fi sărăcăcios?*

A.T.: N-ar fi, dar sunt om. Am nevoie de viață. Eu cred că a trecut perioada anilor '70, în care se testa.

D.M.: *Spuneai într-un interviu că eșecurile sunt importante. Care e relația ta cu succesul?*

A.T.: Am trecut prin eșec. Har Domnului! E foarte bine să știi cum e. Cât ți-e frică, nu știi. Iar când ți se întâmplă, e foarte bine.

D.M.: *Dar e bine să ai parte și de succes...*

A.T.: Cred că același lucru e și cu succesul și cu eșecul. E bine să le cunoști pe ambele. Să fie lângă tine.

D.M.: *S-a schimbat atitudinea ta față de munca pe care o faci?*

A.T.: Da, am mai mult de lucru. Sunt mai pretențioasă decât am fost până acum. Dar, la un moment dat, îți dai seama că nu poți întotdeauna să faci față. Și e bine să-ți dai seama că vrei, poate, prea mult.

D.M.: *Mai poți face roluri mici?*

A.T.: E foarte greu să faci un rol mic. Rolul mic e dificil de făcut pentru că ai o apariție și acolo trebuie să dai tot. Greutatea unui rol principal nu vine numai din text. Dacă e mai dezvoltat, există mai multe nuanțe. Rolul mic e foarte concentrat, n-ai șansa să recuperezi momentele pierdute.

D.M.: *Nu e o problemă dacă faci pauze în actorie, dacă există perioade în care nu joci?*

A.T.: Nu. Mai trebuie să și ieși din rutină, ca să poți reveni. Trebuie să descoperi lumea din jurul tău. E bine să fii suprasolicitat, dar dacă nu ești folosit, nu înseamnă că ești un actor prost sau că ți-a trecut timpul. E doar o pauză și depinde de tine cum o folosești.

D.M.: *Tu cum o folosești?*

A.T.: Citesc, mă întâlnesc cu oamenii, mă plimb. Observ oamenii din jurul meu. Sunt multe de descoperit...

D.M.: *Care e ultima piesă care te-a emoționat ca spectator?*

A.T.: Ultimul spectacol pe care l-am văzut și care m-a emoționat a fost *Lunie* la Teatrul Maghiar din Timișoara. Era un moment cathartic la sfârșit. Simțeam că se întâmplă ceva cu mine, era o emoție... îmi ziceam: „nu, nu e bine să plângi”. Eu cred că și asta e teatru. E momentul în care îți simți inima în gât. Nu trebuie să-ți placă, trebuie să simți.

D.M.: *Asta ți se întâmplă des la spectacole?*

A.T.: Nu. Și să știi că nu depinde de regie, ci de actori. Pentru că pe ei îi vezi pe scenă. Ei se mișcă, ei îți transmit ceva. Actorii comunică cu publicul.

La reprezentația cu *Spovedanie la Tanacu*, la Paris, când a fost Peter Brook în sală, am simțit că dau un examen. Îmi spuneam: „A venit, e acolo”. Și se uita la noi ca un copil pe care nu poți să-l minți. Era un examen la care nu poți trișa. Era un fel de spovedanie. Și la lași a fost foarte ciudat. Când vezi că oamenii din sală sunt oameni simpli și sinceri, înțelegi că ei văd tot. Cu publicul sincer e mai greu, n-ai cum să trișezi. Dacă nu înțeleg, dacă nu le place, dacă nu râd sau plâng, ei nu te iartă.

D.M.: *Mergi relaxată la teatru?*

A.T.: E foarte greu să mergi relaxat la teatru.

D.M.: *Din ce cauză?*

A.T.: Când cunoști piesa, când știi cine o să fie pe scenă, când știi totul, trebuie să uiți.

D.M.: *E important să uiți?*

A.T.: Da, e foarte important să uiți. Pentru că dacă te gândești cine a montat-o, care e stilul regizorului, cine joacă, poate să fie fenomenal spectacolul, tot nu te va prinde...

D.M.: *Adică nu te duci cu așteptări „gata făcute“ la spectacole...*

A.T.: Nu, nu vreau. Bineînțeles că nu poți să renunți la ele, dar eu încerc să „nu știu“.

D.M.: *Este vreun regizor cu care ai vrea să lucrezi și cu care nu ai lucrat încă?*

A.T.: Sigur că da. Sunt și colegi cu care vreau să lucrez și încă nu am lucrat. Sunt și regizori cu care am lucrat și aș vrea să mai lucrez. Fiecare proiect e diferit. Poate să fie același regizor, dar te schimbi tu, se schimbă și el; e altceva. Ne schimbă viața de la o zi la alta.

D.M.: *Teatrul autentic versus teatru contrafăcut. Ai simțit vreodată că lucrezi la un proiect care nu e autentic?*

A.T.: Dacă lucrezi cu oameni care nu înțeleg, care pur și simplu execută, atunci ceva e mort. Lipsește viața, autenticitatea. Lipsește sarea și piperul și atunci trebuie condimentat. Dacă ceilalți nu o fac, o faci tu pentru tine. Și atunci intervine imaginația. Dar e foarte greu să construiești tu singur un spectacol în capul tău, ca să suplinești totul. Nu-mi place să joc din obligație. Depind foarte mult de colegi, de echipă. Singur nu poți să faci teatru.

D.M.: *Cum te vezi tu mai departe? Care sunt așteptările tale de la tine însăși? Ce mai ai de dat?*

A.T.: Mai am destule de dat. Acum sunt iarăși la început de drum. Aș vrea să încerc foarte multe proiecte. Și nu numai teatru, aș vrea să încerc și altceva. Am visuri, sigur că am visuri pe care le voi îndeplini cumva. Vreau să am o familie, să am poate și o crescătorie de câini. Poate că asta e visul meu din afara teatrului. Am câteodată senzația că teatrul e foarte închis. Să stai de dimineața până seara în teatru e în regulă, dar în teatru e vorba de viață, nu numai de imaginație și ai nevoie de surse.

D.M.: *Mulți uită să facă asta...*

A.T.: E foarte ușor să uiți.

D.M.: *Dar nu ar fi mai la îndemână să vedem, decât să inventăm?*

A.T.: E foarte greu să vezi. Primul lucru e că te întâlnești cu tine.

D.M.: *Or, întâlnirile cu tine nu sunt întotdeauna plăcute...*

A.T.: Nu, nu sunt. Să îți vezi greșelile, să înțelegi ce nu faci bine sau corect. Acesta e primul lucru, să te uiți în oglindă și să te vezi. Și e cel mai greu. Dacă depășești această fază, cred că poți să mergi mai departe să vezi oameni. Nu ești artist, nu ești *axis mundi*, ești un om ca toți oamenii. Jucăm roluri, facem teatru. Dar pentru cine o facem? Pentru public. Dar ne cunoaștem, oare, publicul? Dacă nu cunoaștem omul, cum putem ști ce vrea el, care îi sunt visurile? Nu trebuie să fie o prăpastie imensă între actor și spectator, pentru că atunci nu se poate naște comunicarea. Spectacolul trebuie să fie pe gustul lui. Să încheiem un compromis. Eu cred că arta o poate înțelege toată lumea. Artă trebuie să fie simplă. Dacă e autentică, nu ai nevoie de școală și de interpretări. Dacă vorbim de artă, întrebarea e: „simți ceva?“ Eu în asta cred: că arta e simplă și frumoasă.

Interviu realizat de Daniela MAGIARU